

PAR TĪRAS DOMĀŠANAS NOZĪMI

Fragments no Rūdolda Šteintera lekcijas jaunajiem antroposofiem.

“... Šīs lietas jāizsaka pavisam radikāli, lai tās kļūtu skaidras. Es negribu kritizēt, es tikai stāstu, kā dabiski notiek cilvēka attīstība. Mums jāsaprot pašreizējā laikmeta iezīme: ja cilvēks šodien netiecas iekšēji aktīvi attīstīties vai neuztur modrību šajā attīstības procesā, tad, sākot ar divdesmito dzīves gadu, viņš sāk ierūsēt kailā intelektuālismā. Tad viņš uztur sevi aktīvu, tikai pateicoties ārējiem pamudinājumiem. Ja tas tā nebūtu, kā jūs domājat, vai cilvēki tik daudz apmeklētu kino? Šīs ilgas pēc kino, vispār tieksme pēc ārīšķīgā, ceļas no cilvēka iekšējās pasivitātes, slinkuma, nevēlēšanās būt iekšēji aktīvam. Garazinātniskos priekšlasījumus var uzklaut tikai, ja klātesošie nepārtraukti strādā līdzī. Taču tieši to cilvēkiem šodien nepatīk darīt. Šodien cilvēki labprātāk apmeklē tikai tās lekcijas vai tos pasākumus, kuru afišas vēsta – “ar fotogrāfijām” vai “diapozitīviem”, lai varētu tikai sēdēt un pēc iespējas mazāk nodarbināt savu domāšanu. Saturs skrien gar acīm, bet cilvēks paliek pilnīgi pasīvs.

Galū galā, arī mūsu mācību sistēma ir tam pieskaņota, un ikviens, kurš saceļas pret šādu mācību metodi, tiek saukts par atpalikušu cilvēku. Tomēr pret to ir jāsaceļas, jo cilvēks nav vienīgi skatīšanās aparāts. Cilvēks spēj dzīvot, tikai būdams iekšēji aktīvs. Stāstīt par garazinātņu nozīmē aicināt cilvēkus dvēseliskai līdzdalībai. To šodienas cilvēki negrib. Vienīgais garazinātņu uzdevums ir aicināt cilvēkus būt iekšēji aktīviem, kas nozīmē, ka visi apcerējumi jānovēd līdz stadijai, kurā vairs nav nepieciešami ārēji pieturas punkti vai uzskates līdzekļi, bet tiek veicināta brīva iekšējo spēku spēle. Tikai tad, ja domāšana brīvi piedalās iekšējo spēku spēlē, cilvēks var nonākt līdz imaginācijai, ne agrāk. Tātad, antroposofiskās garazinātņu pamats ir iekšēja dvēseles aktivitāte, aicinājums attīstīt iekšēju aktivitāti, apelācija pie cilvēka aktivitātes, kad visas maņas klusē un aktīva ir tikai domāšana.

Te mēs saskaramies ar ko ārkārtīgi nozīmīgu. Iedomājieties, ka jūs to varat. Es nebūt negribu jums glaimot, tikai lūdzu to pieņemt kā hipotēzi, ka jūs varat domāt tā, lai jūsu domas veidotu izteikti iekšēju plūsmu [kurai nav nekā kopīga ar ārējo pasauli]. Savā “Brīvības filosofijā” es jau reiz runāju par tīru domāšanu – šis apzīmējums toreizējās kultūras kontekstā izrādījās nepieņemams, un Eduards fon Hartmans man toreiz teica: “Tas nav iespējams; cilvēks var domāt tikai par ārēji uzskatāmām lietām!” Es toreiz viņam atbildēju šādi: “Tas ir jāizmēģina; tad to varēs iemācīties un beigās arī īstenot.” Tātad – iedomājieties, ka jūs varat noturēt tīru domu plūsmu. Tas liecinātu, ka jūs esat noveduši domāšanu līdz punktam, kurā tā vairs nav saucama par domāšanu. Tā pēkšņi būtu kļuvusi par ko citu. Šī tā saucamā “tīrā domāšana” būtu kļuvusi par tīru gribu; tā būtu tikai un vienīgi griba. Ja jūs savā dvēselē panākat no ārēji uzskatāmiem objektiem brīvu domāšanu, tā tūlīt kļūst par tīru gribu. Tad jūs ar savu dvēselisko elementu uzturaties (*schweben*), ja es drīkstu tā teikt, tīras domāšanas procesā – gribas procesā. Līdz ar to tīra domāšana, pat tikai piepūle, lai tuvotos tai, nav parasts domāšanas vingrinājums – tā kļūst par gribas vingrinājumu, turklāt tādu, kas sasniedz pašu cilvēka centru. Jūs novērosiet ko visai īpatnēju. Jūs gūsiet pamatojumu tam, ka domāšana parastajā dzīvē ir tikai galvas darbība. Līdz šim jums tādas iespējas nebija, jūs tikai zinājāt to, kas nāca no fizioloģijas, anatomijas utjlp., bet tagad jūs paši iekšēji jutīsiet, ka domāšana vairs nenotiek tik augstu (galvā), ka domāts tiek ar krūtīm. Jūs saudīsiet savu domāšanu ar elpošanas procesu. Līdz ar to jūs rosināsiet to, pēc kā jogi ir speciāli tiekušies savos vingrinājumos. Domāšana arvien vairāk kļūs gribas aktivitāte, un jūs ievērosiet, ka sākumā tā izceļas (*sich entringt*) no krūtīm un tad no visa ķermeņa. It kā jūs šo domāšanu izvilktu no savas kājas lielā pirksta pēdējās šūnas daļiņas. Un, ja jūs ar iekšēju līdzdalību studēsiet manu “Brīvības filosofiju”, kas ienākusi pasaulē ar visām tās nepilnībām, ko es nenoliedzu, ja jūs ļausiet tai ietekmēt sevi un sajūtīsiet, kas ir tīra domāšana, tad jūs sajūtīsiet, kā jūsos piedzimst jauns cilvēks, kurš ar gara spēku var atraisīt gribu.

Kā cilvēks var zināt, ka viņam piemīt griba? Viņam tās nemaz nav! Kāpēc? Jo parasti viņš ir nodevies instinktiem, saistītiem ar viņa organisma funkcijām. Viņš bieži vien sapņo, ka rīkojas, sekojot dvēseles mudinājumam, taču patiesībā tas ir viņa kuņģis – labi vai slikti noskaņots. Bet tagad jūs zināt, kā savā fiziskajā organismā ienest apziņu. Jums nav jābūt gaišrēģim. Jums ar iekšēju līdzdalību jāļauj sevi ietekmēt “Brīvības filosofijai”, jo to nevar lasīt tā, kā parasti tiek lasītas grāmatas. Lasot ir jābūt sajūtai, ka tas ir dzīvs organisms, kurā viens loceklis attīstās no otra. Līdz ar to cilvēks nokļūst dzīvā vidē. Dzirdot ko tādu, cilvēkam parasti uzmetas zosāda. Viņš domā: “Tad jau manī ienāks kas tāds, ko es negribu; tieši tad es būšu nebrīvs!”

Tikpat labi var apgalvot, ka cilvēks kļūst nebrīvs, ja viņam divos, trijos gados jāiemācās izteikties kādā līdz šim nepazīstamā valodā. Lai tā nenotiktu, viņš būtu jāpasargā no šīs valodas, jo citādi viņš kļūtu nebrīvs. Viņam būtu jārunā ķīniski vai franciski tik tad, kad pašam ienāk prātā. To, protams, neviens nesaka, jo tas būtu pārāk absurdi, un dzīve drīz vien apgāztu šo bezjēdzību. Bet ir cilvēki, kuri noskatās un noklausās kādu eiritmijas priekšnesumu un tad saka, ka visas kustības tajā pauž vien nejaušas atsevišķu cilvēku asociācijas. Te, jāsaka, no filosofiem tomēr gribētos sagaidīt ko līdzīgu šim: “Vispirms būtu jāizpēta, vai eiritmijā šīs kustības nesniedz kādas augstākas brīvības pamatojumu, augstāku valodas attīstības pakāpi.”

Tāpēc nav brīnums, ja cilvēkiem uzmetas zosāda, kad viņiem saka – šī grāmata jālasa citādi nekā pārējās grāmatas; to vajag lasīt tā, lai varētu ko pārdzīvot. Un kas būtu jāpārdzīvo? Gribas pamošanās no gara. Tam mana grāmata varētu kalpot par audzināšanas līdzekli. Es negribēju ielikt tajā parastu saturu; es gribēju runāt pavisam noteiktā veidā, lai tā iedarbotos kā audzināšanas līdzeklis. Tādēļ manā “Brīvības filosofijā” atrodas apcerējums par jēdzienu veidošanas mākslu, par to, kas norisinās cilvēka dvēseles dzīvē, kad viņš savos jēdzienos neturas pie ārējiem iespaidiem, bet dzīvo brīvā domu plūsmā.

Taču, mani mīļie draugi, tā ir darbība, kuras mērķis ir daudz dziļāks par ārējās dabas izziņu, kas faktiski ir māksla, patiesa radoša darbība. Brīdī, kad tīrā domāšana tiek pārdzīvota kā griba, cilvēks ir noskaņots mākslinieciski. Šis mākslinieciskais noskaņojums ir nepieciešams mūsdienu pedagogam, lai viņš varētu pavadīt bērnus no zobu maiņas līdz dzimumbriedumam un vēl tālāk. Tas ir noskaņojums, kas rodas, kad savas dvēseles intīmākajās dzīlēs cilvēks nonāk pie otra cilvēka, kas nav atpazīstams tikai kā fiziskais ķermenis no fizioloģijas vai anatomijas redzespunkta, kā ārēji tverama fiziska miesa. Tas jāizjūt, tādēļ to var saukt par “dzīvības miesu” vai “ētermiesu”, ja šos apzīmējumus nelieto to vecajā nozīmē, proti, kā ko smalki materiālu. Ētermiesu nevar aplūkot ārēji, tā jādzīvo iekšēji. Lai to iepazītu, jādarbojas mākslinieciski. Tādēļ “Brīvības filosofijai” piemīt noskaņojums, kam raksturīgs mākslinieciskais elements. Lielākā daļa cilvēku to neievēro, jo viņi māksliniecisko elementu meklē triviālajā, dabiskajā, nevis brīvā gara darbībā.